

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ DURUM TESBİTİ

Ergün Aybars

Türk Devrim (İnkılap, Revolution) tarihi ve bu olay ile Atatürk tarafından gerçekleştirilen Türkiye Cumhuriyeti Tarihini ele alırken, herşeyden önce konunun zaman tesbitini ve olayın tanımını yapmak gerekmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 19. yy. ve 20. yy. tarihi büyük bir çöküntünün, bu çöküntüye çare arayışı ve bunların iç dış etkilerinin tarihidir. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi 30 Ekim 1918'de Mondrosla sona erer. Gerçi resmî varlığı sürmektedir. Fakat siyasi ege-menlik hakkı İtilâf Devletleri'nin elindedir. Onların istediği biçimde sürmektedir. Sevr denen ve İmparatorluğun resmi parçalanma belgesi olabilecek belgenin uygulanamayışının sebebi ise Anadolu'da M. Kemal Paşa'nın başlattığı Milli Mücadeledir. Öyleyse konunun kronolojik sınırlarını tesbit ederken başlangıç noktası, Milli Mücadele fikrinin ve eyleminin ortaya çıkış tarihidir. Tam bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak fikri ve eylemi M. Kemal'in Samsun'a ayak basmasıyla başlamıştır. Amasya Genelgesi bu fikrin ortaya konusu, yeni bir Türk devletinin siyasi, idari, askeri örgütlenişinin de başlangıcıdır. Atatürk'ün Nutuk'a 19 Mayıs 1919 tarihi ile başlaması bir rastlantı değil, hiç kuşkusuz bu tarihi gerçeği ortaya koymasındır.

Amasya Genelgesi ile ortaya konan ve Erzurum-Sivas Kongreleri ile işlenen fikirler ve hareket yeni bir Türk devletinin kuruluşundan başka bir şey değildir. Osmanlı İmparatorluğu'nu kurtarmaya yönelik, İngiliz, Amerikan himayesi gibi politikaları ve mahalli kurtuluş çarelerinin geçersizliğini gören Atatürk'ün yöntemi bir millî ihtilâldi(1). «Osmanlı Devleti, onun istiklâli, padişah. halife, hükümet, bunlar hepsi medlûlü (kavramı) kalmamış bir takım bimana (anlamsız) sözlerden ibaretti...

(1) Teyfik Bıyıklıoğlu, *Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Hukuki Statüsü ve İhtilâlcî Karakteri*, Belleten C. XXIV. s. 96. Ankara 1960. Suat İlhan, *Harb Yönetimi ve Atatürk*, Atatürk Konferansları 1969, T.T.K. Ankara 1970, s. 46.

Efendiler, bu vaziyet karşısında bir tek karar vardı .O da haki-miyeti milliyeye müstenit (dayanan), kayıtsız şartsız müstakil (ba-gımsız) yeni bir Türk Devletini tesis etmek (kurmak).» Görülüyor ki, Atatürk'ün hareket noktası, Osmanlı'yı kurtarmak değil, tam tersine Osmanlı'nın ömrü tükendiği için, Türk ulusuna dayanan yeni bir Türk devleti kurmaktır. Bunu sağlamak için, başvurduğu yöntem açıktır. «Osmanlı hükümetine, Osmanlı padişahına ve müsliminin halifesine isyan etmek ve bütün milleti ve orduyu isyan ettirmek lâ-zım geliyordu» (1). Amasya Genelgesi ile belirlenen esaslar bu yönte-min ortaya konmasıdır. Bu milli ihtilâldir (2). Bu genelge ile ortaya konan ve Erzurum, Sivas Kongrelerinde biçimlenen, millete mâl olan bu hareket, yalnızca düşmana karşı bağımsızlık mücadelesi değil, aynı zamanda milli egemenlik mücadelesi idi. Siyasi, idarî ve askeri bir örgütlenme ile giderek Padişah-Halifenin otoritesinin yerine, Ana-dolu'da ulusa dayanan yeni bir otorite geçti. Bunun en önemli hare-keti de B.M.M.nin açılışı oldu. Egemenliğin kaynağı değişiyor ve ege-menlik İstanbul'dan Ankara'ya geçmekle kalmıyor, Padişah-Halife'den ulusa geçiyordu. Böylece yeni devlet kuruluyor ve Türk adı dev-létin de adı oluyordu. Görülüyor ki; Türk İnkılâbı'nın (Devrim-Revo-lution) başlangıcı 19 Mayıs 1919 dur. Ancak bu devrimi doğuran se-bepleri ve gelişmeleri incelerken kuşkusuz 19 ve 20. yy. Osmanlı İm-paratorluğu'nun tarihini incelememiz gerekir.

Düşmanın Türkiye'den atılması ile bağımsızlık savaşı sonuçlan-saydı, yani Padişah ve Osmanlı düzeni kalsaydı, Türk İnkılâbı dedi-gimiz olay gerçekleşmezdi. Savaş'ın kazanılmasından sonra 'Sal-tanat'ın kaldırılışı, ertesi yıl Cumhuriyet'in ilanı ve 1924 de Hilâfet'in kaldırılışı devleti milli ve lâik temelleri üzerine oturttu. Bu sistem ise Fransız devrimi ile gelen insan hakları sisteminden başka birşey değildi. Medeni Kanun ve diğer kanunlar, şapkanın giyilmesi, teset-türün kaldırılışı, tekke ve zaviyelerin kapatılışı, yeni harfler Türk milletinin sosyal hayatını köklü bir biçimde değiştirdi. Türk dili ve tarihi üzerindeki yeni yaklaşım ve milletin sosyal hayatının bu kök-lü değişimi «Atatürk Önderliğinde Türk Kültür Devrimi» (3) ni oluş-turdu.

(2) Nutuk, s. 10-12.

(3) İstiklâl Mahkemeleri bu ihtilâlin en önemli organları oldular. E. Aybars, İstiklâl Mahkemeleri .C. I. Ankara 1975, c. II. 1982.

(4) Atatürk Önderliğinde Türk Kültür Devrimi, Kalkınma için Bölgesel İşbirliği (RCD- Semineri (9-11 Kasım 1967', Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları No. 12, Ankara 1972.

Bu köklü değişim Atatürk'ün değişiyle Yeni Türk Devleti'nin Osmanlı İmparatorluğu ile ilgisi olmadığını gösteriyordu. Atatürk 5 Kasım 1925'de Ankara Hukuk Mektebi'nin açılışında, yapılan ve yapılmakta olan bu köklü değişikliği Türk İnkılabı olarak tanımlıyordu. «Türk İnkılabı nedir? Bu inkılâb kelimesinin ilk anda akla getirdiği ihtilâl anlamından başka, ondan daha geniş bir değişmeyi anlatmaktadır. Bugünkü devletimizin şekli asırlardan beri gelen eski şekil olmuştur... Büsbütün yeni kurumlar vücuda getirerek eski hukukî esasları temelinden yıkmak teşebbüsündeyiz» (5). Atatürk'ün de tanımladığı gibi ilk anda akla gelen ihtilâl anlamından daha geniş bir olayı ifade eden Türk İnkılabı'nın ilkeleri, yani fikri batılılar tarafından Kemalizm diye tanımlandı. Atatürkçülük diye tanımladığımız bu ilkeler, «Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Lâiklik, Halkçılık, Devletçilik İnkılâpçılık,» olarak yine Atatürk tarafından belirlendi; tanımlandı ve Anayasa'ya kondu. Görülüyorki, bu ilkeler ve bunun yanı sıra Atatürk tarafından tanımlanan başka fikirlerle de bütünleşerek Türk İnkılabının temelini oluşturdular. Türk toplumunun siyasi, sosyal, hukukî, ekonomik, kültürel yapısında köklü ve ani bir değişmeyi tanımlayan Türk İnkılabının başlangıcını 1919 olarak tesbit etmiştik. Bağımsızlık savaşı ile iç içe, ulusal egemenliği de adım adım gerçekleştiren bu hareket, devlet ve toplum hayatını değiştiren temel kurumların köklü bir biçimde değişmesiyle, Atatürk'ün ölümünden önce başarıyla yerine oturdu. O'nun ölümü ile İnkılâp (Revolution) süreci de sona eriyordu. Atatürk'ün eseri olan Türkiye Cumhuriyeti'nin ise hayatı sürmektedir. Burada Türk İnkılâp Tarihi'nin zaman sırasını çizmek gerekirse bunu 1938 olarak belirleyebiliriz. Kuşkusuz tarihi değişimleri bu kadar kesin çizgilerle ayırmak çok zordur. Fakat 1919-1938 Türkiye tarihinin, Türk ulusunun dünya görüşünün, yaşam biçiminin, devlet sisteminin, bütün yapısının ani ve köklü bir değişim geçirdiği dönem oldu.

Konunun tanımlanması ve kullanılan terimlerin tesbiti ise ayrıca önem taşımaktadır. Fransızca «Revolution» kelimesinin karşılığı olarak bugün «İhtilâl, İnkılâp, Devrim» terimlerini kullanıyoruz. Terim diyorum, çünkü lügat karşılığı çıplak bir biçimde tanımlanan birçok kelimenin, tarihi süreç içinde anlamları değişmekte ve genişleyebilmektedir. Yuvarlanmak, devrilmek anlamında kullanılan lâtince, «Revelvere» kelimesinden gelen «Revolution»un geniş anlamda, ani, şiddetli ve köklü bir değişmeyi tanımlaması, 1789'da Fransa'da siyasal, sosyal, ekonomik yapıyı değiştiren olayla oldu. Lâtince kökten gelen bu kelimenin karşılığında Fransızca ve İngilizce sözlüklerde, ve ansiklopedilerde, «Renversement, Invertion, Revirement,

(5) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. II. Ankara 1959. s. 237.

Overthrow» gibi açıklamalar görülmektedir. 1789'da Fransa'da bütün Avrupa'ya yayılan Revolution karşılığında Türkçe kelime olmadığı için Arapça kökenli «İnkılâp» ve «İhtilâl» kelimeleri kullanıldı(6). Batılıların Türk Revolution'u olarak tanımladığı olayı Atatürk Türk İnkılâbı olarak tanımladı. Görülüyor ki İnkılâp ve onun daha dar anlamda kullanılan ihtilâl kelimeleri Revolution karşılığıdır. Atatürk 9 Mart 1935 yılında, C.H.P. dördüncü kurultayını açarken yaptığı konuşmada «Türk Devrimi» diyerek, «Devrim» kelimesini de «İnkılâp» karşılığı kullandı. Daha çok yakın tarihimizde ideolojik yaklaşımlar yüzünden kelimelerin etkisi ve anlamı değişik biçimlerde yorumlandı. Bugün «İnkılâp ve Devrim» kelimeleri sık sık kullanılmaktadır. Kuşkusuz Türk İnkılâbı sınıfsal bir hareket değildir. Millî, Lâik bir devletin kuruluşunun ve Türk toplumunun ümmet düzeyinden ulus düzeyine geçişinin, kısaca çağdaşlaşma olayının ifadesidir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu tarihte içinde bulunulan durumu görmeden, Türk Devrimi (İnkılâp) geniş olarak Türkiye Cumhuriyeti tarihi anlaşılamaz, 10 yıl savaştan perişan çıkmış, harabeye dönmüş bir ülke, nüfusunun 1/4 ünü (en dinamik genç nüfus) yitirmiş bir ulus, ilkel ziraat ve yabancıların elinde bulunan bir ekonomi, hastalık, yokluk, dış borçlar, iç ve dış politika büyük sorunlar, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin çözmesi gereken sorunlardı.

Bu dönemin meselelerini incelemek için önce bunları tesbit etmek gerekir:

- a) Siyasi yapı (devlet yapısı ve yeni ideoloji)
- b) Sosyal yapı (ümmet-millet geçişi, çağdaşlaşma)
- c) Ekonomi, teknoloji.
- d) Zihniyet (Düşünce)
- e) Din,
- f) Kültür (Sanat, edebiyat).

Bütün bu değişiklik, Türk İnkılâbı'nın temel ilkeleri veya başka deyişle Atatürkçülük ilkeleri olarak belirlendi(7). Burada bunların tek tek açıklamasını yapamayacağız. Altı ilke halini almış olan söz-

(6) Piere Bellot, *Vocabulaire Arabe Francaiz*, Fransa 1893. Elias, *Modern Dictionary Arabic English* 1922 baskısı. Renversement (Over throw): Devirme, devrilme. Inversion: Ters çevirme, değiştirme (to change). Revaluation: İhtilâl İnkılâp. Revirement: Yönünü değiştirmek, Bolule-versement: Alt üst etmek.

(7) Bu ilkeler «Tarih IV Türkiye Cumhuriyeti, Mj. V. İstanbul 1931. s. 180-187'de açıklanmaktadır. Onbeşinci XI Kitabı, Ankara 1938 s. 9-13. 5 Şubat 1937'de Anayasa'ya konulan Ek:1.

leri bunların açıklamasıdır. «Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.» sözü bile, yalnızca Türk ulusu için değil, bütün doğu uluslarının kendisine yol gösterici olarak seçmeleri gereken bir ilke olmuştur. Binlerce yıldır yalnızca dinî mürşit seçen doğu toplumlarının içinde bir liderin bu sözü bir inkılâb (devrim) dir.

Türk İnkılâbı veya Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin 1919-1938 arası tarihi ile bu yıllarda yapılan araştırmalar çok azdır. Bunun iki sebebi vardır. Birincisi, dönemin içinde yaşanılmaktadır. İkincisi, ideolojik yaklaşım ve bunun yeni kuşaklara benimsetilmesinin zorunlu oluşudur.

Atatürk bu yeni dönem tarihçilerine, çalışmalarında yol gösterirken tarafsız olunmasını ve özgürce çalışmalarını şu sözleriyle belirtti: «Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat insanlığı şaşkırtacak mahiyet alır», «... daima hakikat arayan ve onu buldukça ve bulduğumuza kani oldukça, bunları cesaretle ortaya koymak.»

Atatürk 1930'dan sonra Türk dili ve tarihi üzerine çalışmaları yoğunlaştırdı. Türk Dili ve Tarihi Tetkik Cemiyetleri'nin kuruluşu ve daha sonra isimleri değiştirilerek, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumunun oluşması, yeni tarih anlayışının ifadesi oldu. İslâm ve Osmanlı anlayışına dayanan tarih açıklaması yerine ulusun tarihi anlayışı geldi.

Dönemin içinde yaşanılması sebebiyle araştırmalar ve yazılan eserler yeterli olamıyordu. Hiç kuşkusuz en önemli eser, yazılışındaki bilimsel yöntemi ve belgesel oluşu sebebiyle bugün halâ geçerliliğini koruyan «Nutuk»dur. Daha çok siyasi ve askerî olayları ele alır. Nutuk, İngilizce, Fransızca ve Almanca olarak da yayımlandı. Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti tarafından yayımlanan «Tarih IV Türkiye Cumhuriyeti» devletin okullarında okutulan resmî tarih kitabı idi. Bu dönemde 1930-1939 yılları arasında yazılan kitaplar daha çok ideolojik yönü ele alıyorlardı(8). 1933-1934 Üniversite Reformu ve Üniversitelerde Türk İnkılâp Tarihi derslerinin okutulmaya başlanması ile Türk gençliğine, Türk İstiklâl Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilkeleri öğretilip benimsetilmeye çalışıldı(9). Yine aynı tarihlerde Yusuf Hikmet Bayur, dış politika üzerine, daha çok belgesel bir çalışma

(8) Sadri Etem, *Türk İnkılâbının Karakteri*, İstanbul, 1933. Tekin Alp *Kemalizm* İstanbul 1936. M. Saffet Engin, *Kemalizm İnkılâbının Prensipleri*, İstanbul 1938. Mahmut Esat Bozkurt, *Atatürk İhtilâli*, İstanbul 1940.

(9) Mahmut Esat Bozkurt'un a.g.e. Recep Peker, *İnkılâp Dersleri*, Ankara 1935. Yusuf Kemal Tengirşek, *Türk İnkılâbı Dersleri (Ekonomik Değişmeler)*, İstanbul 1935.

yayınlandı. Cemil Bilsel'in Lozan'ı anlatan kitabı da yine aynı yaklaşımı yansıtıyordu(10). Diğer yandan devletin resmî yayınları (On Beşinci Yıl Kitabı)» ve «Ayn Tarihi» iç, dış ve ekonomik bilgileri veriyordu. Genelkurmay Başkanlığı'nın İstiklâl Savaşı ile ilgili askeri yayınları bulunuyordu. Yeni dönemin hukuk yapısındaki değişiklik üzerine konuyla ilgili yeni çalışmalar yayınlandı ve üniversitelerin ders konularını oluşturdular. «Türk Medeni Kanunu, Borçlar, Ticaret vs.». Aynı tarihlerde yabancı ülkelerde de Türk Devrim Tarihi üzerine yayınlar çıkmakla beraber, bunlar çoğunlukla dönemin, Avrupa'nın genel yapısının etkisinde kalıyorlardı. «Armstrong, Türkiye Nasıl Doğdu, Bozkurt Mustafa Kemal». Hery Elisha Ellen «The Turkish Transformatin Chicago 1935», Gotthard Jaeschke «Neuere Literatur uber die Turkische Republik, Orientalistische Literaturzeitung (Doğu Bilimleri Edebiyat Gazetesi) 1937». Yine Türkiye ile ilgili olan, Arnold J Toynbee, «Turkey, London 1929» adlı kitabı, önemli bir tarihçinin yaklaşımını belirtir. Grace Mary Ellison, «An English Woman in An- gora, London 1923» adlı kitabı da bu yılların içinde yayınlandı. Paul Gentizon «Mustafa Kemal ou L'orient en Marche, Paris Bossard, 1923» kitabı, M. Kemal ve reformları işler. Harry Nicholas Howard, «The Part tion of Turkey, A. Diplomatic History 1913-1923, University of Oklahoma Press 1931» önemli bir kitaptır. İkinci Dünya Savaşı bu konudaki çalışmaları erteledi.

1950'den sonra içte ve dışta Türk İnkılabı Tarihi ve Atatürk üzerine geniş bir yayın başladı. Bunların hepsini saymak olanaksız olmakla beraber, bazılarını ele alabiliriz. Ali Fuat Cebesoy, Kazım Karabekir, Rauf Orbay gibi, İstiklâl Savaşında Atatürk'ün yanında bulunmuş ve sonra araları açılmış olan kişilerin anıları ve daha başka anılar bu tarihlerde önemli yer aldılar. Gazetelerde anılar ve yorumlar, tarihi diziler yayınlanmaya başladı. Cumhuriyet, Tanin, Dünya, Ulus, Vatan, daha sonra diğer günlük gazeteler de aynı yolu izlediler. Küpür biriktirme ve bir küpür koleksiyonu yolu açıldı. Fikri bakımdan yayınlanan kitaplar ve siyasi-askeri yönün incelemesine ağırlık veriyordu. Tayyip Gökbilgin'in «Milli Mücadele Başlarken» eseri ilk ayrıntılı örneklerden birisi idi. 1960'dan sonra Türk ve yabancı yazarlar daha ayrıntılı çalışmalara başladılar. Şevket Süreyya Aydemir «Tek Adam, İkinci Adam», Sabahattin Selek «Anadolu İhtilâli» gibi. Yine aynı yıllarda 100 soruda serisi içinde Türk İnkılabı Tarihine önemli yer verildi. Aynı yıllarda olaya daha gerilere de gi-

(10) Yusuf Hikmet Bayur, **Yeni Türkiye Devletinin Harici Siyaseti**, İstanbul 1935.
Cemil Bilsel, **Lozan**, İstanbul 1933.

dilerek yaklaşılmaya başlandı. İkinci Meşrutiyet ve İttihat Terakki konusu da önem kazandı(11).

Yabancı yazarların da konuya ilgileri bu tarihlerde arttı. Siyasi, kültürel, sosyal değişiklikleri inceleyen çok önemli bir eser Bernard Lewis, «The Emergence of modern Turkey, London 1961. «Lord Kinross, Atatürk, The Rebirth of a Nation, Londra 1964» eseriyle Atatürk'ün hayatını geniş bir biçimde olaylarla birlikte işliyordu. Dr. Klaus Kreiserin «Modern Avrupa Tarihi İçinde Atatürk»(12), adlı incelemesi Atatürk üzerine Avrupa'da yapılan çalışmaları belirtmektedir. Bu yıllarda üniversitelerde konuyla ilgili doktora çalışmaları başlarken, 1970'li yıllarda Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kürsüleri kurulmaya başlandı. Aynı yıllar konunun yalnızca askeri, siyasi, ideolojik değil, sosyal, kültürel, ekonomik yönlerinin de önemini ortaya koydu. Türkiye'de Marksist yaklaşımla konunun incelemesi ve komünist faaliyetlerin araştırılması da başlandı. Fethi Tevetoğlu «Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler 1910-1960, Ankara 1967» çok önemli bir araştırma yayınlandı. Kitabın belgeleri önemli yer tutar. Bunun tam karşısı olabilecek bir çalışma da, Mete Tunçay, «Türkiye'de Sol Akımlar (1908-1925), Ankara 1967» adlı eseridir. Aynı yazarın «Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931) adlı eseri de aynı eğilimdedir. E. Aybars'ın İstiklâl Mahkemeleri çalışmaları ile Seçil Akgün'ün çalışmaları(13), Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde bu dalda hazırlanan ilk çalışmalar oluyorlardı. Bu yılları izleyen dönemde Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalında doktora çalışmaları yoğunlaştı. Birçok üniversitede kurulan Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüleri doktora çalışmalarına ağırlık verdiler.

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersleri

Türkiye Cumhuriyeti, Türk İnkılâbının, başka deyişle bu inkılâbın fikrini ve eylemini ortaya koyan Atatürk'ün eseridir. Genç Cumhuriyetin en önemli sorunu, yeni bir dünya görüşünün ürünü olan

(11) İsmail Hami Danişmend, 31 Mart Vakası, İstanbul 1961. Sina Akşin, 31 Mart Olayı, Ankara 1970, Şerif Mardin, Jön Türklerin Siyasi Fikirleri Ankara 1964. Özellikle Mardin ve Akşin'in çalışmaları üniversite kariyer çalışması olarak önem taşır. E.E. Ramsaur, Jön Türkler, Feroz Ahmed İttihat ve Terakki. 22

(12) Klaus Kreiser, Çağdaş Düşünce Işığında Atatürk Sempozyumu, s. 519 İstanbul 1983.

(13) Ergün Aybars, İstiklâl Mahkemeleri c. I. 1920-1923 ve c. II 1923-1927, Ankara 1975, 19-2 Seçil Akgün, Hilâfet'in Kaldırılışı ve Sonuçları (Doktora tezi), General Harbord'un Anadolu Gezisi ve Raporu, İstanbul 1981.

yeni rejimi ulusa, özellikle yetişen yeni kuşaklara benimsetmekti. Her inkılâp, kendi amacını gerçekleştiren ideolojisini, yönetimini, kurumlarını, ilkelerini ve bunları gerçekleştirecek eğitim düzenini getirir. Bu da gerçekleştirilen inkılâbın amacına uygun yeni görüş düşünce, anlayış, davranış, yaşam biçimi demektir. Bu sebeple bir inkılâbın, kendi amacına uygun insan yetiştirmesi en önemli sorundur. İnkılâbın başarısı olan yeni devlet, siyasi yapıda esas rolü oynayan, sosyal, ekonomik hukuki temelleri öğretmek ve yaşatmak zorundadır. Türk İnkılâbının eseri olan Türkiye Cumhuriyeti'nin de kendi kişiliğine ve inkılâbın ideolojisine uygun bir ideali vardır. Atatürk'ün, «Nutuk»un sonunda Türk İnkılâbını Türk gençliğine emanet, 23 Nisan'ı çocuklara ve 19 Mayıs'ı gençliğe bayram olarak armağan edişi, yetişen kuşakların Cumhuriyetle bütünleşmelerinin anlamını ve önemini gösterir.

Cumhuriyet'in 10. yıl dönümünün kutlandığı ve Üniversite Reformu'nun gerçekleştirildiği 1933-1934 ders yılından başlayarak, yetişen yeni kuşaklara «Türk İnkılâbı Tarihi»ni öğretmek, bu inkılâbı sistemleştiren «Kemalizm»i açıklamak, benimsetmek, gençliği ve ulusu bir inanç birliği içinde birleştirmek ve çağdaş bir ulus yaratmak amacıyla tüm üniversite ve yüksek okul son sınıf öğrencilerine «Türk İnkılâp Tarihi dersleri okutulmaya başlandı. 1942 yılında da bu amaçla »Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü kuruldu.

İlerleyen yıllarda bu derslere verilen önem azaldı. 1960 yılında derslere yine önem verilmeye çalışıldıysa da, formalite olarak okutulan ders durumundan kurtarılamadı. Birkaç yer dışında durum bu görünümdeydi. 1968 yılında başlayan üniversite ve yüksek okul öğrenci hareketleri gösteriyordu ki, Atatürk'ün gençliğe hitabında istenen gençlik birliği ve fikri çok ağır yara almıştı. Atatürkçü düşüncenin yerini, başka ideolojik düşünceler almıştı. Bu bölücü ve yıkıcı ideolojik düşüncenin güçlenmesi bir ideolojik boşluğun bulunmasından dolayı idi. 1971'de bunun önemi anlaşıldı, üzerinde duruldu, fakat yeterli bir girişimde bulunulamadı. 1980 yılına kadar geçen dönemde gençliğin düşman kamplara bölünüşü, ülkenin bir iç savaşa gidişinin acı görünümü yaşandı. Ülkeyi bu korkunç gidişten kurtaran 12 Eylül 1980 harekâtı sonrası, gençlik konusuna ve özellikle gençliğin bir ideolojik boşluk içinde bırakıldığı görüldü ve «Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi» derslerine önem verilerek yaygınlaştırıldı. Üniversitelerde hem bu dersleri yürütmek hem de bilimsel araştırma ve akademik kariyer yapılmasını sağlamak üzere 1982 yılında Üniversitelerde «Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüleri veya Bölümleri» kuruldu. Ancak bu birimleri yönetecek aynı bilim dalında

yeterli eleman olmaması sebebiyle, başka ana bilim dallarından öğretim üyelerinin görevlendirilmesi zorunda kalındı.

Dersleri Okutanlar

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi derslerinin üniversitelerde dört yıla yayılması ile ortaya çıkan en önemli sorunlardan birisi eleman bulmak oldu. Bu gün üniversitelerimizin Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalında profesör ve doçent olarak kariyerlerini yepmiş öğretim üyesi sayısı bir kaç geçmez. Bu sebeple dersleri okutmak için başka kaynakların zorlanmasına geçildi. Ek ders ücreti ile dışarıdan eleman sağlandı. Asli kadro ile eleman sağlanması için verilen kadroların dereceleri düşük olduğu için (6. derece) yetişkinler değil, yeni mezunlar alınmak zorunda kalındı.

Dersleri okutanların konuyu ve diğer bağlı konuları (Avrupa Tarihi, Osmanlı Tarihi, y.b.) bilmeleri ve daha önemlisi Atatürkçülüğe inanmış olmaları gerekir.

Kitaplar:

Türk İnkılâp Tarihi üzerine yapılmış bilimsel çalışmalardan başta söz etmişim. Ancak özellikle bu dersleri okutacakların, mutlaka kullanmaları gereken kitaplar şunlardır:

- 1 — Nutuk, M.K. Atatürk
- 2 — Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Tamim Telgraf ve Beyan-nameleri, 5. cilt. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları
- 3 — Medeni Bilgiler, Atatürk'ün el yazılarıyla yayına hazırlayan Prof. Dr. Afet İnan, Ankara 1969.

Bu sayılan kitaplar Atatürk'ün kendi yazılarıdır ve temel kitaplardır. Bunun yanı sıra çeşitli yazarlar tarafından yazılmış, öğrencilerin el kitabı olarak kullanabilecekleri kitaplar bulunmaktadır. Ege Üniversitesinde öğrencilere şu kitaplar tavsiye edilmektedir.

- 1 — Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve yazarın diğer makaleleri.
- 2 — Prof. Dr. Ahmet Mumcu, Türk Devrim Tarihi.
- 3 — Prof. Dr. Hamza Eroğlu, Türk Devrim Tarihi.
- 4 — Doç. Dr. Ergün Aybars, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I.
- 5 — Genel Kurmay Başkanlığı, Atatürkçülük c. I. II. III.
- 6 — Şevket Süreyya Aydemir, Tek. Adam. c. I. II. III.

Tek kitaba bağlanmak Üniversite eğitimine uymadığı için, öğrencileri çok sayıda kitap okumaya, seminer ve ödev yapmaya yönelik bir çalışma programının yararlı olduğu görüşündeyim. Yalnız bu konuda kitap seçilirken özen göstermeli, bilimsel niteliği olmayan kitaplara yer verilmemeledir.

Yüksek Öğretim Kurumu'nun, Atatürk Araştırma Merkezi ile yapacağı müşterek çalışma bu konuda çok yararlı sonuçlar verecektir. Bilindiği gibi Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumuna bağlı birimlerin üyelerinin yarısı Yüksek Öğretim Kurumunca aday gösterilmişlerdir. Üniversitelerde bulunan Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü ve Bölümlerinin her yıl yapacakları toplantıların da büyük yararları olacağına inanıyorum.

İnkılâbın Ana Prensipleri (14)

Cumhuriyet Halk Partisinin üç ve dördüncü Büyük Kongrelerinde tanzim olunan Parti programı Türk milletini, milli ülküsüne götürecektir. Bu program, şu veya bu sınıf ve zümre için değil; bütün millet için, milletin yeni ve ileri hedefi olan medeni yükseliş uğrunda çalışacak bütün vatandaşlar içindir.

Bu program bugünkü ve yarınki Cumhuriyet nesilleri için inan esaslarını anlatan ve Kemalizmin ortaya koyduğu ve Partinin bayrağında kırmızı zemin üzerinde altı beyaz okla temsil ettiği altı ehemmiyetli vasfı ihtiva eder. Bu vasıflar şunlardır :

1 — Cumhuriyetçilik :

Parti, maziden ve Türk milletinin yakın tarihinden aldığı acı derslerde saltanatı ve sultanların keyfi ve şahsi hâkimiyetini kökünden söküp atmaya ve Türkiyede devlet idaresi şeklinin ancak millet hâkimiyetinin ve millet iradesinin en mütakâmil şekli olan Cumhuriyet idaresi olabileceğini ilk günden itibaren en büyük mukaddes

(14) *Onbeşinci Yıl Kitabı*, Ankara 1928 s. 9-13. *Tarih IV- Türkiye Cumhuriyeti*, İstanbul 1939 s. 179-187- Aynı ilkelerin gençliğe öğretilişinin bir örneğidir. «Türk İnkılâp hareketinin temel ilkeleri bunlardır» s. 197.

Bu arada Cumhuriyet Halk Partisi ana ilkeleri olarak gösterilen altı ilke 5 Şubat 1937 de anayasa da konduğu biçimiyle «Atatürkçülük (Kemalizm)»ün ilkeleri'dirler. Bu ilkeler Türk İnkılâbının ve onun eseri olan Türkiye Cumhuriyeti'nin ana ilkeleridirler.

bir gaye olarak ele almış ve bu umdesini programında şu kaide ile ifade etmiştir. «Parti, milletin hâkimiyeti gayesini en iyi ve en sağlam temsil ve tatbik eden Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğuna kanidir. Parti bu sarsılmaz kanaatle, Cumhuriyeti her tehlikeye karşı bütün vasıtalar ile muhafaza ve müdafaa eder». Türk milletinin ve Cumhuriyet Halk Partisi mensuplarının değişmez kanaatine göre, Cumhuriyet, Türk milletinin ve Türk devletinin en esaslı beka şartıdır. Atatürk onu Türk milletine ve Türk gençliğine mukaddes bir emanet olarak tevdi etmiştir.

2 — Milliyetçilik :

Osmanlı devleti, tâbiyeti altındaki muhtelif unsurlardan bir Osmanlı milleti vücade getirmeğe uğraşmış, fakat Osmanlılık siyaseti tam bir iflâsa mahkûm olunca bu sefer «Ümmet» denilen «İslâm milleti» fikrine, islâm ittihadı siyasetine sapmıştı. Neticede bu siyaset dahi iflâs etti. Osmanlı devletini terkîp eden muhtelif unsurların ayrı ayrı tuttukları milliyetçilik cereyanlarına karşı koymak gayretinde bulunan o devrin bazı nazariyatçıları memlekette bir Türkçülük cereyanı uyandırmak istediler. Bu cereyan bütün Türk kavimlerini birleştirmeye istihdaf eden Turancılığa kadar gidiyordu.

Cumhuriyet Halk Partisinin Milliyetçiliği gerek müstakil gerek başka devletin tebaası halinde yaşayan bütün Türkleri bir kardeşlik hissile sevmek onların refahını dilemekle beraber hariçteki bu Türkleri kendi siyasi işigal hududundan hariç tutar. Partinin ve yeni devletin telâkkisine göre, Türkiye Cumhuriyeti dahilinde Türk dili ile konuşan Türk kültürü ile yetişen, Türk ülküsünü benimseyen her vatandaş hangi din ve menşeden olursa olsun Türktür. Bu esas, Teşkilâtı esasiye kanununda da açıkça yazılıdır. Yeni Türk milliyetçiliğine göre Türk milleti büyük insanlık ailesinin yüksek ve şerefli bir uzvudur. Bu itibarla bütün insanlığı sever ve milli menfaatine ilişmedikçe başka milletlere karşı düşmanlık beslemez ve telkin etmez. Yeni Türk devletinde milliyetçiliğin kuvvetli bir şiar olmasının bir sebebi de beynelminelcilik Parti programında şöyle ifade edilmiştir: «Türk ulusçuluğu, bütün muasır milletlerle bir âhenkte yürümekle beraber, Türk içtimaî heyetinin hususî seciyesini ve başlı başına müstakil hüviyetini mahfuz tutmayı esas sayar. Bu itibarla milli olmıyan cereyanların memlekete girmesini ve yayılmasını istemez.»

3 — Halkçılık :

Türk inkılâp tarihinde Halk Partisinin ehemniyetli gördüğü esaslardan biri de Halkçılıktır. Bu esas şöyle tarif ve tesbit edilmiştir:

«İrade ve hâkimiyet kaynağı Milletir. Bu irade ve hâkimiyetin Devletin vatandaşa ve vatandaşın devlete karşı olan vazifelerini tamamilere yerine getirmek için kullanılması Partinin başlıca prensiplerindedir.»

«Kanunlar önünde mutlak bir musavat kabul eden ve hiç bir ferde, hiç bir aileye, hiç bir sınıfa, hiç bir cemaate imtiyaz tanımayan yurtdaşıları, halktan ve halkçı olarak kabul ederiz.»

«Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil, fakat ferdi ve içtimai hayat için iş bölümü bakımından türlü hizmetlere ayrılmış bir cemaat saymak esas prensiplerimizdendir; çiftçiler, küçük sanat sahipleri, sanayi erbabı, tüccar ve memurlar Türk milli varlığının başlıca çalışma unsurlarıdır. Bunların birinin çalışması öbürünün ve hepsinin hayatı ve refahı için bir mecburiyettir.»

«Partimizin bu prensiple göz önünde tuttuğu gaye, sınıf kavgaları yerine içtimai nizam ve tesanüdü elde etmek ve menfaatler arasında birbirlerine zıt olmayacak surette âhenk koymaktır. Menfaatler liyakat ve faaliyet derecesine göre olur.»

Bu cümleleri tahlil edersek anlarız ki; **inkılâbımızın Halkçılık esası :**

a) Demokratlık,

b) Herhangi bir fert veya zümreye milletin umumî hakları haricinde imtiyaz tanımamak,

c) Sınıf mücadeleleri kabul etmemek.

unsurlarından tekerrüp eder. Mıntika menfaati, Derebeylik, ağalık, aile imtiyazı fikirleri yoktur. Bir taraftan işçilerin çokluğu ve beraberlik kuvvetine dayanan iddialarla milli çalışma âhengini bozacak zorlu hareketlerine, öbür yandan sermaye sahiplerinin para ve varlık gücüne dayanarak işçilerin haklarını çiğnemelerine yol bırakılmaz. Bunun için sınıf kavgası ve tahakküm yoktur.

Bu manada anlaşılan halkçılık prensipine sahip olarak milliyetçiliği en temiz ve saf bir kıymete yükseltebiliriz. Yalnız milliyetçilik Türk vatanının sınırları içinde dilbirliği, Kültür birliğiyle, mazi hatıralarına ve gelecek zamanın emellerine bağlılıkta birleşme yapar. Fakat bu anlayışta birleşmiş olsa da içinde sınıf, imtiyaz çarpışmaları bulunan, yani Halkçı bir duygu ile birleşmemiş olan bir millet hak ve şerefte müsavi fertlerle kurulmuş bir milli birlik vücade getiremez. Onun için Kemalizmin kabul ettiği Milliyetçilikte Halkçılık zârruri bir unsurdur.

4 — Devletçilik:

Yeni Türk devletinde milletin refah seviyesini yükseltmek ve yurdu imar etmek düşüncesi, iktisat ve imar sahasında ferdi teşebbüslerin mahdut faaliyet yerine devletin şumullü ve üstün kudretinden istifade etmek lüzumunu meydana koydu. Bu lüzumu Millet varlığında hisseden Cumhuriyet Halk Partisi hususi ve ferdi çalışmalarını esas almakla beraber umumî ve yüksek menfaatlerin icap ettirdiği işlerde, bilhassa iktisadî sahada, devletin faal bir hale getirilmesi esasını kabul etti ve bunu programına koydu .

Parti programında Devletçiliğin iki tarzda faaliyeti lüzumu birer prensip olarak ortaya konulmuştur;

- a) Bizzat devletin kuruculuğu ve yapıcılığı,
- b) Yapılmasını hususi teşebbüslere bıraktığı işlerin tanzim ve mürakabesi.

Bu iki esas, programda şu suretle ifade edilmiştir:

«Devletin ekonomi işleriyle alâkası fiili surette yapıcılık olduğu kadar, hususi teşebbüslere önvermek ve yapılmakta olan işleri tanzim ve kontrol etmektir.»

Asırlarca yabancı milletler tarafından istismar edilen Türk milletinin ekonomik istiklâlini temin edecek, milleti ecnebi fabrika mahsullerine müşteri olmaktan kurtaracak, yurdun iptidai maddelerini yok pahasına satıp onların ecnebi mamullerini çok pahalı bir fiyat ile satın almaktan çıkaracak yol, ancak Devletçilik prensiplerini kabul ve tatbik ile mümkün olabilir.

Yeni Türk devleti bunun temin için en esaslı tedbirleri aldı.

Milli endüstrinin kuvvetlenmesi için dış pazarlardan yurda gelecek mallara yurttan çıkan malların rekabetini tanzim etmek ve yeni kurulan fabrikaların kuruluş senelerine mahsus zarurî olarak yaptıkları fazla masraflar dolayısıyla maliyet fiyatındaki yükseklikten doğan nisbi pahalılığı korumak için dahilî sanayii himaye etmek lâzımdı. Bu hariçten gelecek mallara fazla gümrük resmi koymak, ecnebi mallarının ithalâtını tahdit ve tanzim etmekle mümkün olabilir. Bu himaye, prensipi Büyük Millet Meclisinin vazettiği kanunlarla temin edildiği gibi Devletin tanzim edici elinin dış ticarete de müdahale etmesi sayesinde ithalât, ihracat ve tediye müvazeneleri temin edilmiş ve dünya piyasalarında Türk toprak mahsullerinin yeri gittikçe genişlemiştir.

Bir noktayı bilhassa tavzih etmek lâzımdır ki Cumhuriyet Halk Partisinin Devletçiliği, hususi ve ferdi teşebbüs ve faaliyetlere imkân vermiyen mülkiyet haklarını tanımayan ve bütün iktisadi faaliyetlerle her türlü istihsal vasıtalarını Devlet elinde teksif eden Kollektivist ve toptan Devletçilikle asla alâkalı değildir.

5 — Lâiklik :

Türkiye Cumhuriyeti, dinlerden ve dinlerin koyduğu naslardan değil hayatın kendinden ve onun müsbet icap ve ihtiyaçlarından mülhem olarak işleyen bir devlet mekanizmasıdır. Devlet ve dünya işlerinde dinin hiç bir tesiri yoktur. İşte bu prensipe Lâiklik derler.

Cumhuriyet Halk Partisi Programı bu prensibi şöyle ifade eder:

«Parti bütün kanunların, nizamların ve usullerin yapılmasında ve tatbikinde en son ilim ve teknik esasları ile asrın ihtiyaçlarına uyulmasını prensip olarak kabul etmiştir. Din, bir vicdan işi olduğundan parti dini dünya ve devlet işleriyle politikadan ayrı tutmayı, milletimizin çağdaş medeniyet yolunda ilerlemesi için başlıca şartlardan sayar.»

Filhakika Cumhuriyetin şer'i mahkemeleri kaldırarak ve medenî kanunu koyarak adli birliği, medreseleri ilga ederek tedrisat birliğini yapması; cemiyetin yetiştirici ve yaşatıcı şartları arasında dinin tesirini kaldırması demektir. Böylece âmme haklarının en mühimlerinden biri olan vicdan hürriyeti, Lâiklik sayesinde en geniş ve ideal bir şekilde temin edilmiştir. Bir cemiyetin üstünlüğü ve medeniliği için birinci şart olan vicdan hürriyeti, her ferdi manevî hususlarda kendi idrak ve imanına bırakarak ferdi inanışla devletin ve cemiyetin umumî yürüyüşünü köstekleyici bütün bağları koparıp atmıştır.

Millî ve içtimai hayatta ferdin, dinsiz, şu veya bu itikat sistemine mensup oluşu; millî ve içtimai vazifesi bakımından ne bir kusur, ne de bir fazilet sayılamaz. Türkiyede dinin dünya işlerinden ayrı tutulduğu, Lâikliğin ilân olunduğu andan itibaren hiç kimse, hiç bir ibadete icbar edilemez ve hiç kimse, vicdanının ilhamı ile kabul ettiği ibadetten men olunamaz.

Bu geniş ve yüksek anlayışın hududu içinde köhne, yıpratıcı ve en yüksek içtimai heyetleri bile sukut ettirici tekke, tarikat gibi irticai zihniyet mümessillerinin girmesine tabiatile imkân yoktur. Nitekim anayasamızda bu esas kesin bir ifade ve hüküm ile tesbit edilmiştir.

6 — İnkılâpçılık.

«Parti, Devlet yönetiminde tedbir bulmak için derece ve tekâmül prensipleri ile kendini bağlı tutmaz. Milletimizin sayısız fedakârlıklarla başarmış olduğu inkılâplardan doğan ve olgunlaşan prensiplere bağlı kalmak ve onları korumak Parti için esastır.»

Bu, parti programının inkılâpçılık hakkındaki maddesidir.

Vatanın bugünkü tam kurtuluşunu ve milletin şerefli bir içtimai heyet olarak dikenleri ayıklanmış bir yol üzerinde feyizli ve sonsuz büyük istikbale yürüyüşünü, inkılâpçılık ruhuna ve hareketine borçluyuz. Bu sebeple İnkılâpçılık, Türk milletinin yükselme aşkını temsil eden milli şiardır ve böyle kalacaktır.

Türk milletinin beka ve hayat şartları olan ve esasen Türkiye devletinin bütün kanunlarına ve icraatına rehberlik eden bu prensiplerin devletin bünyesine resmen mal edilmesini lüzumlu gören Türkiye Büyük Millet Meclisi 5 Şubat 1937 tarihli içtimasında bu esasların devletin ana vasıfları meyanına ithaline karar vermiş ve Teşkilâtı Esasiye kanununun ikinci maddesini şu şekle koymuştur :

«Madde—2 : Türkiye devleti, Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Lâik ve İnkılâpçıdır. Resmî dili türkçedir. Makarrı Ankara şehridir.»

Bu maddenin kabulile Türkiye devletinin, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından konulan ve memlekete tatbik edilen Kemalist prensiplere dayanır ileri bir siyasî varlık olduğu kanunî bir şekilde ifade edilmiştir.

